

Бюлетин на Центъра на промишлеността на Република България в Москва

Март 2024/брой 03

СЪДЪРЖАНИЕ

МАРКЕТИНГОВИ ПРОУЧВАНИЯ:

РУСКИЯТ ПАЗАР НА БИОЛОГИЧНО АКТИВНИ ДОБАВКИ 2023.
ПРЕГЛЕД НА НИШАТА;

ИНФОРМАЦИОННИ МАТЕРИАЛИ:

ПАЗАРЪТ НА ПРОИЗВОДИТЕЛИТЕ НА МЛЕЧНИ ПРОДУКТИ В РУСИЯ;

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ И УНИКАЛНИ ОБЕКТИ В РУСИЯ:

ХРИСТИЯНСКИ КАТЕДРАЛЕН ХРАМ „ХРИСТОС СПАСИТЕЛ“ В МОСКВА;

ПРОВЕДЕНИ МЕЖДУНАРОДНИ ИЗЛОЖЕНИЯ И ФОРУМИ В РФ ПРЕЗ М. МАРТ 2024 Г.

ДАТА	НАЗВАНИЕ, КРАТКО ОПИСАНИЕ
29.02 03.03.2024	МИР Охоты и Рыбалки - 2024 1-а Международна изложба – Лов и риболов
29.02 03.03.2024	Московское Боут Шоу - 2024 17-то международно изложение за лодки и яхти
01.03 03.03.2024	БАД-ЕХРО - 2024 12-та Международна специализирана изложба-продажба на хранителни добавки и здравословно хранене.

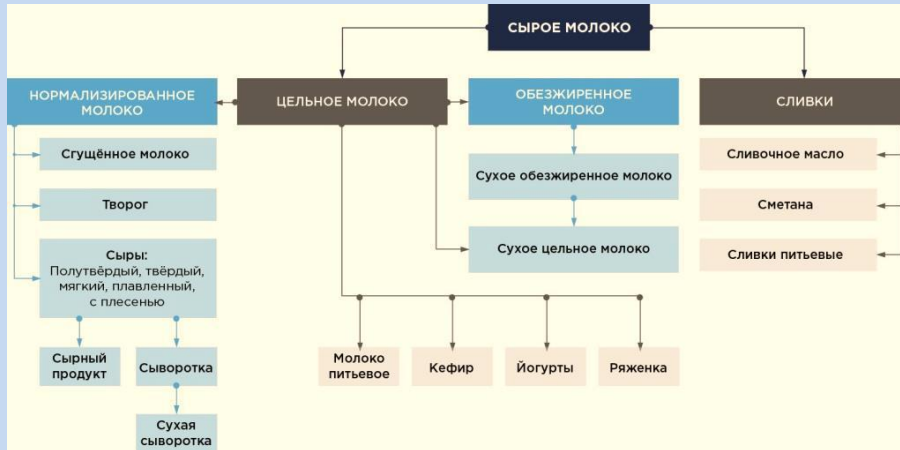
ИНФОРМАЦИОННИ МАТЕРИАЛИ

ПАЗАРЪТ НА ПРОИЗВОДИТЕЛИТЕ НА МЛЕЧНИ ПРОДУКТИ В РУСИЯ

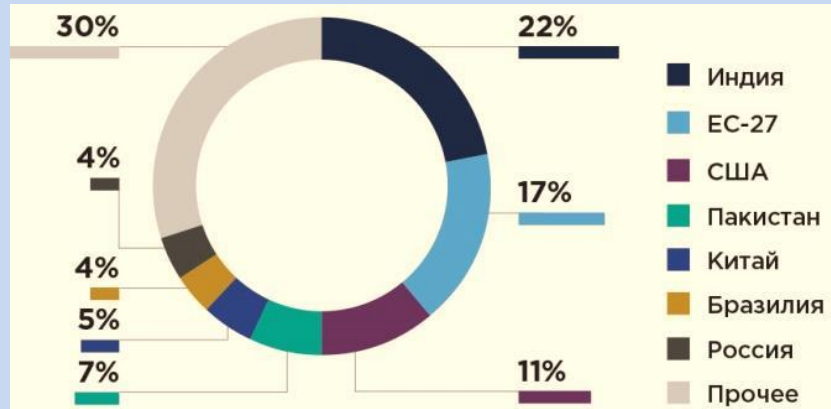
Едно от важните направления в рамките на стратегията за национална сигурност на Русия, е формирането на висока степен на продоволствено осигуряване на населението във всички основни видове храни. Млечните продукти са едно от ключовите направления в продоволственото осигуряване.

Схема на производство на млечни продукти

През 2023 г. в света е произведено повече от 569 милиона тона сурово краве мляко от 986 милиона тона общо производство на мляко (включително други животни). За сравнение обемът на производството на сирена и масло през същата година надхвърля съответно 22 и 11 милиона тона.

Основни производители на сурово мляко в света 2023 г., %

Русия е на пето място в света по производство на краве мляко. Според юлския доклад „Млечни продукти: Световни пазари и търговия“ на Министерството на земеделието на САЩ (USDA) се очаква производството на мляко да се увеличи през 2023 г. в сравнение с миналата година в Китай (с 4,6%), Бразилия (с 3,6%), Индия (с 2,6%), Нова Зеландия (с 2,1%), Мексико (с 2,1%), САЩ (с 0,9%), Великобритания (с 0,6%), Русия (с 0,5%). Намаление на производството на краве мляко се предвижда в Аржентина (с 2,6%) и страните от ЕС (с 0,3%).

Топ 10 страни по производство на краве мляко в света

Страни	2021, тыс. т.	2022, тыс. т.	2023 тыс. т.	Прирост, %
ЕС-27	144833	144378	144100	-0,3
США	102646	102722	103596	+0,9
Индия	96000	97000	99500	+2,6
Китай	36830	39200	41000	+4,6
Россия	32020	32150	33300	+1,5
Бразилия	24845	23660	24500	+3,6
Новая Зеландия	21995	21051	21500	+2,1
Великобритания	15428	15500	15600	+0,6
Мексика	12850	12980	13250	+2,1
Аргентина	11900	11904	11600	-2,6

Източник: USDA

Потреблението на млечни продукти, според международните стандарти, трябва да бъде 390 кг годишно на глава от населението, но в Русия тази цифра е 175 кг годишно.

Консумация на мляко на глава от населението в света, л/човек в година

Източник: Агроекспорт, clal.it

В края на 2023 г., на световния млечен пазар Русия се намира на:

- 5-то място в света по производство на краве мляко след Индия, ЕС, САЩ и Китай;
- 3-то място в света по обем на производство на сухо пълномаслено мляко (69 хиляди тона) и по обем на производство на сирена и извара (1,18 милиона тона);
- 5-то място в света по производство на масло (314 хил. тона);
- 9-то място в света по производство на обезмаслено мляко на прах (111 хиляди тона);

Руският пазар.

От 2017 г. Русия отбелязва годишно увеличение на производството на сурово мляко. По данни на Росстат през последните шест години страната е увеличила производството на различни видове мляко с 9,3% до 33 милиона тона.

Динамика на производството на мляко в Русия във ферми от всички категории, милиона тона

Източник: Росстат

Само през януари - октомври 2023 г. брутният добив на мляко в Русия надвишава нивото от съответния период на миналата година с 4,2% и възлиза на 21,7 млн. т. Основният обем на производството все още се пада на селскостопанските организации.

Млечната промишленост продължава да бъде привлекателна за инвестиции. Благодарение на изпълнението предимно на нови проекти в сектора на суровините, търговският добив на мляко непрекъснато се увеличава средно с 3-3,5% годишно, а в селскостопанските организации темпът на ръст през 2023 година е близо 7%. Според прогнозите на съюза през януари-декември производството на търговското мляко в Русия ще се увеличи с 3,5% (+0,9 милиона тона), до 25,4 милиона тона.

Водещи федерални окръзи на Руската федерация в производството на търговско мляко е Приволжският федерален окръг (28% от производството за периода от 2018 г. до 2023 г.), на второ място е Централният федерален окръг (23,6% от производството).

Като цяло максимални обеми на продажби от 2 хиляди тона са постигнати в републиките Татарстан, Удмуртия, Краснодарския край, Воронеж и Кировска област. Средният млеконадой от крава на ден е 20,4 кг, което е с 1 кг повече от година по-рано. Лидерите сред регионите по този показател са град Санкт Петербург, Ленинградска, Курска и Калининградска области. В тези райони са получени над 26 кг мляко от крава.

Топ 10 на регионите на Русия за производство на мляко във ферми от всички категории

Източник: Росстат, Минсельхоз

Междувременно броят на добитъка в Русия продължава да намалява. Така във всички ферми в края на септември е имало 17,9 милиона глави, което е с 1,5% по-малко, отколкото на същата дата година по-рано, следва от доклада на Росстат „Социално-икономическото положение на Русия“ въз основа на резултатите от 9 месеци на 2023 г. В същото време спрямо ситуацията в края на май, когато поголовието се оценяваше на 18,2 млн. глави, намалението е още по-значително. В селскостопанските организации броят на едрия рогат добитък намалява с 1.3%. Що се отнася до дневния обем на продажбите на мляко от селскостопанските организации, според Министерството на земеделието към края на октомври цифрата е 52,8 хил. тона, което е с 4,6% (или 2,3 хил. тона) повече от показателите за същия период на миналата година.

Наред с увеличаването на обема на производството на сурово мляко в Русия се отбелязва положителна динамика в производството на млечни продукти.

През 2023 г. руските предприятия са произвели 5 735 606 тона млечни продукти, което е с 12,6% повече от резултатите от 2022 г. Средногодишният ръст на производството (CAGR) на мляко (освен сурово) за периода 2018-2023 г. възлиза на 1,4%.

През ноември-декември 2023 г. средните цени на производителите на мляко, без сурово мляко, възлизат на 55 959,7 рубли/т.

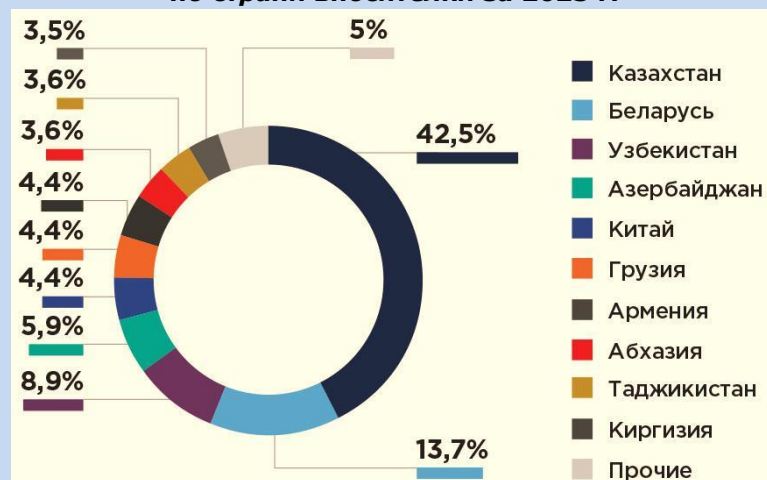
Експорт и импорт.

Русия все още остава нетен вносител на млечни продукти, въпреки че през 2022–2023 г. вносът намаля, тъй като редица чуждестранни партньори напуснаха вътрешния пазар. Според Асоциацията на компаниите за търговия на дребно (АКОРТ) делът на местното мляко в руските магазини към декември 2023 г. достига почти 99%, а маслото - 90%. Миналата година нивото на самозадоволяване на Русия с мляко беше 84,3%, което е само 5,7 процентни пункта под целта на Доктрината за продоволствена сигурност.

Обемът млечни продукти, който не достига, се внася в страната. През януари-ноември 2023 г. Русия е внесла най-много сирена и извара: 38,1% от общия обем на вноса на тези продукти и 56,5% в стойностно изражение. Беларус се превърна в абсолютен лидер - доставчик на млечни продукти в Руската федерация. Той представлява 91,4% от руския внос на млечни продукти в натурално изражение и 86,2% в парично изражение. Според Федералната митническа служба на Русия в структурата на износа на млечни продукти (в натурално изражение) 41,2% се пада на мътеница, йогурти, кефир (в парично изражение - 31,1%). В парично изражение Русия е изнесла най-много сирена и извара - 35,5% от общата стойност на износа на млечни продукти (в натурално изражение - 14,4%).

Повече от 40 страни са внасяли руски млечни продукти през 2023 г. Повечето от млечните продукти са експортирани в Казахстан (42,5% в натурално изражение и 46,7% в парично изражение), Беларус (съответно 13,7 и 13,4%), Узбекистан (8,9 и 8,5%) и Азербайджан (5,9 и 5,5%).

Структура на износа на млечни продукти (в натурално изражение) от Русия по страни вносителки за 2023 г.

Източник: ФТС, <https://milknews.ru>

Във връзка с увеличаването на производството на мляко и млечни продукти за Русия е важно да се разширят каналите за експортни продажби и да се разработят нови пазари, по-специално за страните от Близкия изток и Африка. Според Росселхознадзор през 2023 г. руските предприятия са успели да доставят мляко и млечни продукти на Пакистан. Продължава работата по увеличаване на списъка на руските компании, които имат право да изнасят в Египет, Китай, Саудитска Арабия и други страни. В същото време Китай е на първо място в света по отношение на общия внос на масло, обезмаслено мляко на прах и пълномаслено мляко и остава обещаващ пазар за руските продукти.

<https://delprof.ru/>

МАРКЕТИНГОВИ ПРОУЧВАНИЯ НА РУСКИЯ ПАЗАР

РУСКИЯТ ПАЗАР НА БИОЛОГИЧНО АКТИВНИ ДОБАВКИ 2023.

ПРЕГЛЕД НА НИШАТА.

В условията на икономически и епидемиологични бедствия, неизбежно претърпява значителни промени хранителната структура на населението, поради което в момента хранителните добавки започват все повече да се търсят сред потребителите. Регулярният и целенасочен прием на добавки, може да реши много проблеми.

В резултат на това, интересът към хранителните добавки непрекъснато расте. Според Роспотребнадзор, между 8 и 20% от руснаците сега приемат хранителни добавки. Делът на гражданите, които редовно използват хранителни добавки, се увеличава ежегодно с приблизително 5%. Според международната изследователска компания Euromonitor International, през последните две години пазарът на хранителни добавки в Русия се е увеличил с 13%. През 2023 г. според експерти, руският пазар на хранителни добавки се е увеличил с 15%.

В структурата на аптекния пазар, делът на хранителните добавки е около 9,7%. Експертите по Висшата школа по икономика смятат, че основните двигатели на пазара в Русия са:

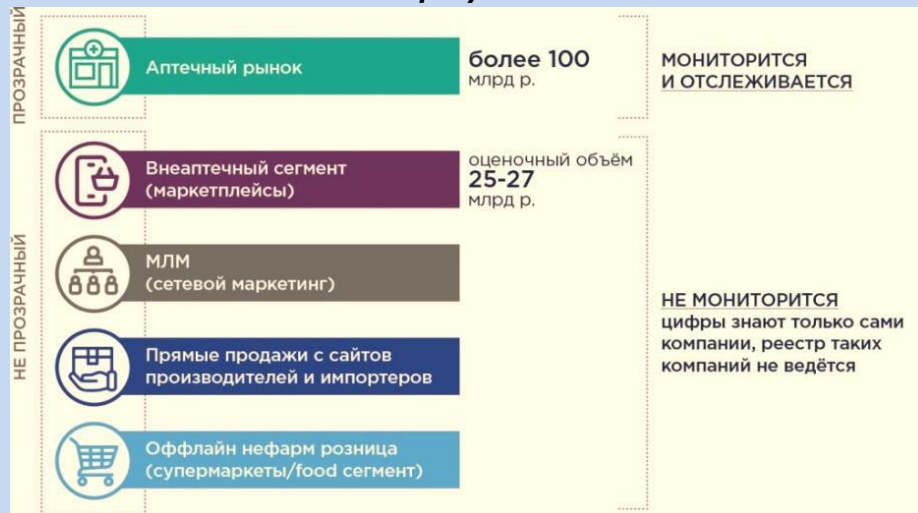
- Ковидно и след-ковидно потребление;
- Панически настроения, свързани с очаквания за инфлации и напускане на чужди марки (паника от март);
- Разнообразяване на каналите за продажба – активно развитие на неаптечната e-commerce категория хранителни добавки (маркетплейси).

Колосална роля за развитието на пазара на хранителни добавки играе диверсификацията на каналите от най-продаваните марки за 7-те месеца на 2023 г. (по отношение на обема на продажбите) в рамките на аптекните продажби на Evalar с дял от 8,5% (+12% спрямо предходния период на 2022 г.), Solgar - 5,3% (+3%) и Back-set – 2,8% (+33%).

Компаниите Solgar активно продават своите продукти на пазарите с дял от 11,1% (+30%), Evalar - 10,1% (+32%) и Doppelgerts - 2,6% (+12%). През пролетта на 2020 г. аптеките получиха възможност да продават фармацевтични продукти от разстояние. Санитарните норми, които забраняваха дистанционната продажба на хранителни добавки, бяха отменени от януари 2021 г. Това допринесе за развитие на канала за електронна търговия, разширяването на пазарите за продажби, благодарение на аудиторията от по-млади потребители.

В същото време от януари 2022 г. ръстът на сегмента E-commerce е +91%, докато аптекният канал е само +16%.

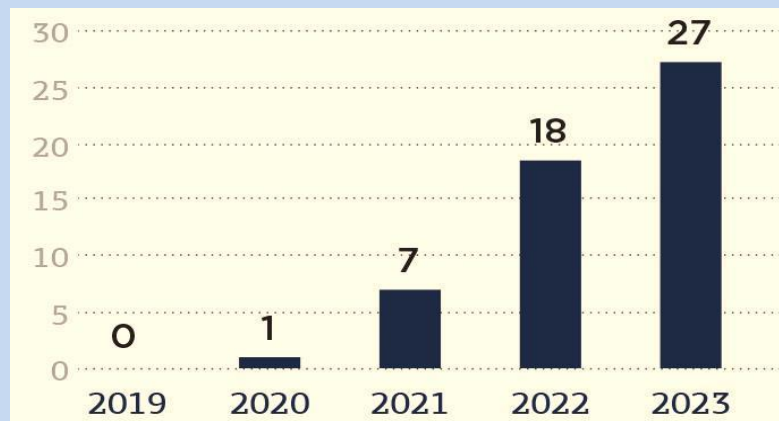
**Структура на пазара на хранителни добавки в Руската федерация
въз основа на резултатите от 2022 г.**

Източник: СРО «Союз производителей БАД»

Към декември 2023 г., делът на сегмента Е-сонт в общите продажби на хранителни добавки е 19% (в края на 2022 г. - 9%). В същото време броят на продавачите на пазарите се е увеличил 5-6 пъти през 2023 г.

Динамика на пазара на хранителни добавки на пазарите, 2018-2023 г., милиарди рубли.

Източник: данни на Milamed

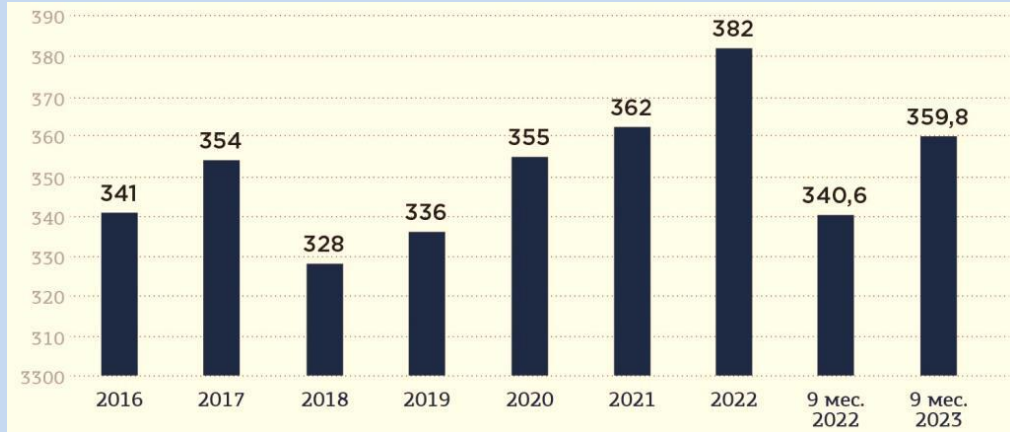
От 2020 г. пазарът на сегмента на хранителните добавки Е-сонт е нараснал 20 пъти до 2023 г. и възлиза на повече от 27 милиарда рубли.

Аптечният пазар на продажби днес е най-проследимият и контролиран сегмент на продажбите в категорията на хранителните добавки.

През 2022 г. са експедирани 20 хил. тона биологично активни хранителни добавки, което е с 16% повече от 2021 г. От януари до юли 2023 г. в Руската федерация са произведени повече от 12,2 хиляди тона хранителни добавки, което е със 17% повече в сравнение със същия период на 2022 година. До края на 2023 г. са произведени поне 23-24 хиляди тона хранителни добавки.

През 2022 г. капацитетът на търговския пазар за хранителни добавки възлиза на 105 милиарда рубли и 364 милиона опаковки. Пазарът на хранителни добавки расте с двуцифрени темпове през последните четири години. Така през 2022 г. увеличението е 19,8% спрямо предходната година.

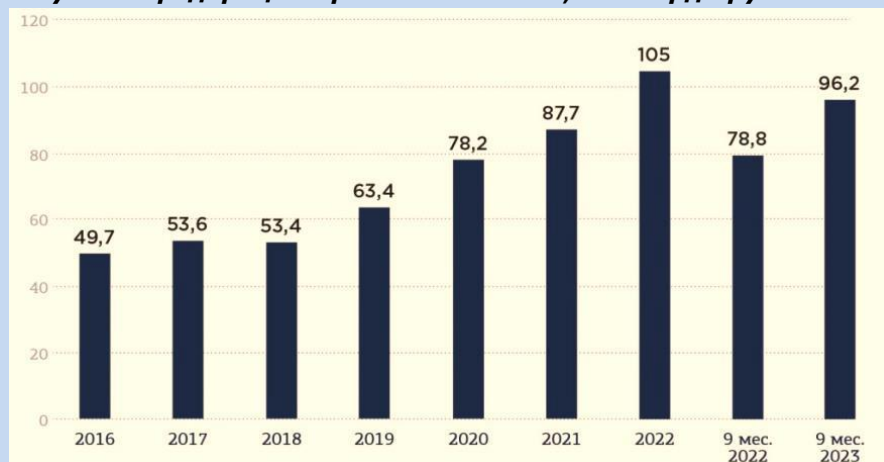
Динамика на обема на продажбите на хранителни добавки в натурално изражение на фармацевтичния пазар на Руската федерация през 2016-2023 г., милиона опаковки.

Източник: AlphaRM

Трябва да се отбележи, че за 9 месеца на 2023 г. в аптеките са продадени 360 милиона опаковки хранителни добавки за 96,2 милиарда рубли. Спрямо същия период на 2022 г. това е с 6% повече в натурално и с 16% повече в парично изражение.

Динамика на стойността на продажбите на хранителни добавки на фармацевтичния пазар на Руската федерация през 2016-2023 г., милиарди рубли.

Източник: AlphaRM

До 2019 г. съществуваше тенденция за намаляване на дела на местните хранителни добавки в общата структура от 59,7% през 2016 г. до 52,5% през 2019 г., но от 2020 г. насам се наблюдава постепенно увеличение на руските хранителни добавки в общия обем на продажбите. Заедно с това, делът на вносните хранителни добавки се увеличава от 40% през 2016 г. на 47,5% през 2019 г. С други думи, през този период беше трудно да се приложи стратегията за заместване на вноса във фармацията. От 2020 г. делът на вносните хранителни добавки постепенно намалява.

Структура на стойността на продажбите на местни и вносни хранителни добавки на фармацевтичния пазар на Руската федерация през 2016-2023 г. %

Източник: AlphaRM

През 2023 г. търсенето на хранителни добавки с руски произход нараства.

Търсене на хранителни добавки от руски произход за 10 месеца на 2023 г., %

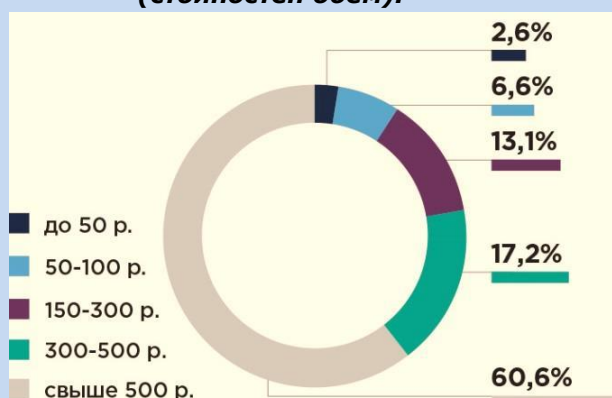

Източник: данни на Milamed

Сегментът с ценова категория „над 500 рубли“ е водещ в структурата на продажбите. Средната цена на опаковка руски хранителни добавки през 2022 г. е 199 рубли. (+22,6% спрямо 2021 г.), което е 3 пъти по-ниско от цената на опаковката на вносен продукт - 666 рубли. (+12,8%).

Средната цена на опаковка през първите три тримесечия на 2023 г. е 267,3 рубли, миналата година - 242,5 рубли, тоест увеличение от 10%.

Съотношение на продажбите на хранителни добавки по ценови сегменти през 2022 г. (стойностен обем).

Източник: AlphaRM

През 2023 г. расте в рубли и опаковки категорията хранителни добавки над 1000 рубли.

Динамика по ценовите сегменти за 10 месеца на 2023 г., %.

Източник: данни на Milamed

През лятото на 2023 г. Министерството на икономическото развитие предложи да се забрани вносът на хранителни добавки в Русия от „недружелюбни страни“. Заедно с това Националният съюз на потребителите предложи да се въведат ограничителни вносни мита от 220%. Между другото, руските производители на хранителни добавки подкрепиха идеята за защитни вносни мита от 50-70%. И двете препоръки не бяха подкрепени от министерството и Роспотребнадзор.

Общата стойност на износа на хранителни добавки от Руската федерация през 2022 г. възлиза на 14,2 милиона долара. В сравнение с 2021 г. през 2022 г. износът на хранителни добавки от Руската федерация намалява както в обемно, така и в стойностно изражение.

Водещите страни, изнасящи хранителни добавки за Руската федерация през 2022 г., са Казахстан и Беларус.

Износ на биологично активни хранителни добавки от Русия през 2018-2022 г. (милиони опаковки)

Показател	2018	2019	2020	2021	2022
Експорт (млн опаковки)	16,4	18,5	18,3	16,7	11
Динамика (% към предходната година)	-0,3	13	-1,1	-8,8	-33,8
Експорт (млн долара)	13,2	17,2	17,5	24,3	14,2
Динамика (% към предходната година)	26,2	30,2	1,5	39,2	-41,6

Източник: Федерална митническа служба, Митнически съюз на ЕАЕС

ТОП-20 производители на хранителни добавки в Русия въз основа на резултатите от 2022 г.

Рейтинг	Производител	Обем на продажбите, млн. руб.	Прираст 2022/2021, %	Дял на пазара,%	Дял на онлайн-сегмента в продажбите на компаниите,%
1	Эвалар	14 290	0,3	13,6	15
2	Solgar	8 103	32,3	7,7	37
3	PharmaMed	5 690	25,2	5,4	19
4	Квадрат-С	4 979	57,3	4,7	3
5	ВТФ	3 223	60,0	3,1	4
6	Unipharm	3 027	4,5	2,9	23
7	Stada	2 964	0,9	2,8	18
8	Queisser Pharma	2 439	4,4	2,3	23
9	Dr.Reddy's	2 336	15,4	2,2	21
10	Биннофарм Групп	2 293	-4,3	2,2	10
11	Мирролла	2 155	106,4	2,1	5
12	Bayer	1 739	1,0	1,7	20
13	Аптека Сервис Плюс	1 601	331,2	1,5	5
14	Bausch Health	1 440	2,5	1,4	10
15	Отисифарм	1 349	-14,0	1,3	17
16	Полярис	1 313	39	1,3	8
17	Laboratoires Ineldea	1 138	-7,2	1,1	8
18	VP Laboratory	1 026	71,7	1,0	7

19	The Bountiful Company (NBTY)	986	16,6	0,9	32
20	Аквион	873	46,6	0,8	36

Източник: AlphaRM

Най-продаваните марки за 7 месеца на 2023 г. (по обем продажби) в рамките на аптечните продажби са Евалар с дял от 8,5% (+12% спрямо предходния период на 2022 г.), Солгар - 5,3% (+3%) и Бак-сет – 2.8% (+33).

Компанията Солгар активно продава своите продукти на пазарите с дял от 11,1% (+30%), Евалар - 10,1% (+32%) и Doppelgerts - 2,6% (+12%).

Водещи марки хранителни добавки в фармацевта и онлайн продажби за 7 месеца на 2023 г

Източник: AlphaRM

Ръстът на такива дистанционни канали за продажба на хранителни добавки като Wildberries възлиза на +102% през първите 9 месеца на 2023 г., а OZON - +256%. Марки като Евалар, GLS Pharmaceuticals, Миофарм, 1WIN и Maxler са в ТОП 10 както на Ozon, така и на Wildberries.

И на двата сайта лидер в оборота е Евалар, същата марка е лидер в продажбите на Wildberries. Но на Ozon се конкурира с GLS Pharmaceuticals със 770,5 хиляди продажби за 6 месеца.

През 2023 г. в онлайн за първи път на трето място са класирани хранителните добавки, засягащи репродуктивната система.

През 2023 г. се промени търсенето на хранителни добавки от „Ковидни“ към „антистресови“ + постоянно популярните хранителни добавки в категориите колаген, пробиотици: хранителните добавки за нервната система показват увеличение от +23%, за сърцето +28% , магнезий +16%, както и колаген (+30%) и пробиотици (+23%). В същото време търсенето на хранителни добавки с витамин С намалява (-0,5%), а на витамин D - увеличение само от +0,5%.

Производителите на маркови хранителни добавки от няколко години обръщат внимание на конкуренцията от страна на собствените марки в аптечните вериги. През последните две години конкуренцията се увеличава.

През 2022 г. общите приходи на аптечните вериги с най-много продажби на диетични добавки с частна марка са се увеличили спрямо 2021 г. с 52% в рубли и с 27% в опаковки. През 2023 г. тази тенденция продължи.

В рубли продажбите на частни марки през трите тримесечия на тази година са се увеличили с 56%, а в опаковки - с 45%. В същото време общите продажби на хранителни

добавки в аптеките вече не нарастват толкова значително: с 16% в рубли и с 6% в опаковки. Конкуренцията за потребителите може да стане още по-интензивна през следващата година, смятат участниците на пазара.

Според проучване, проведено от експерти от Висшата школа по икономика, делът на незаконния трафик на хранителни добавки в Русия е повече от 45% (466 милиона опаковки).

Така на един от популярните маркетплейси само при търсене „витамини за жени“ се предлагат повече от 58 000 продуктови опции в категорията хранителни добавки. Според специалисти от „Съюз на производителите на хранителни добавки“ много от тях имат подобен състав и на пръв поглед наистина са хранителни добавки от различни производители и марки. Въпреки това, само 3 от 8 са хранителни добавки в съответствие със закона и имат държавна регистрация. Останалите 5 са хранителни добавки/комплексни хранителни добавки, които нямат нищо общо със специализираните хранителни продукти.

Увеличава се предлагането на „псевдохранителни добавки“, които не са преминали държавна регистрация. Често такива продукти съдържат лекарствени вещества и забранени компоненти (включително отровни, силнодействащи, психотропни и наркотични вещества). Съгласно законодателството, продажбата на дребно на тези категории (комплексни добавки и др.) е забранена. Потребителят е въведен в заблуждение от гледна точка на неправилно идентифициране на категорията на продукта и подправяне на Декларацията за съответствие като съпътстващ документ.

Подобна ситуация е характерна за всички маркетплейси и онлайн магазини, които продават хранителни добавки.

Днес производителите на хранителни добавки са длъжни да имат сертификат за държавна регистрация. Наличието на знака ЕАС върху етикета на продукта означава, че той отговаря на изискваните стандарти. Удостоверението за държавна регистрация може да бъде намерено на уебсайтовете на Роспотребнадзор, Евразийската икономическа комисия, както и на уебсайтовете на големи производители в продуктовата карта.

За да се идентифицират фалшификатите, от 1 октомври 2023 г. производителите на хранителни добавки трябва да прилагат кодове за етикетиране на своите продукти. След въвеждането на задължителното етикетиране, според оценките на Висшата школа по икономика, приходите на легалните производители ще се увеличат до 2,2 милиарда рубли годишно и около 700 милиона рубли ще бъдат допълнителни приходи в бюджета.

От 1 март 2024 г. трябва да бъде въведена информация в информационната система за изтеглянето на хранителни добавки от обръщение, а от 1 май 2024 г. всички участници на пазара трябва да предоставят информация за оборота на добавките.

Пилотният проект за етикетиране на хранителни добавки стартира през май 2021 г. Като част от експеримента са издадени над 38 милиона кода, отпечатани са повече от 5,3 милиона, над 29 хиляди кода са извадени от обращение. Участниците генерираха 9092 продуктови карти. Подписани и заверени са 5013 карти за хранителни добавки. Всички форми на хранителни добавки са тествани.

Постепенно пазарът започва да се изпълва с етикетираны стоки, които потребителите могат да закупят от търговски обекти и аптеки, проверявайки качеството на стоките чрез мобилно приложение.

Като цяло, въвеждането на етикетиране на хранителни добавки ще осигури проследимост, ще се превърне във важна гаранция за качество и безопасност за потребителите, а също така ще разшири аналитичните възможности. Но проблемът с фалшивите декларации от отделни недобросъвестни износители не е загубил своята острота.

<https://delprof.ru/>

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ И УНИКАЛНИ ОБЕКТИ В РУСИЯ

ХРИСТИЯНСКИ КАТЕДРАЛЕН ХРАМ „ХРИСТОС СПАСИТЕЛ“ В МОСКВА

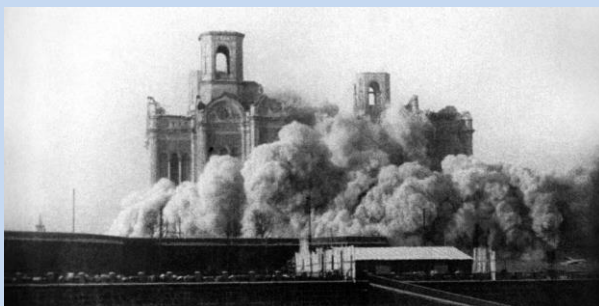
„Христос Спасител“ (на руски: Храм Христа Спасителя) е християнски катедрален храм, с височина от 103,5 м., третата най-висока православна църква в света, след Избавление на румънския род (135 м.) и Св. св. Петър и Павел (122,5 м.). Намира се в Москва, на брега на река Москва. В храма действа църковен музей.

История и архитектура.

След края на Наполеоновите войни император Александър I подписва манифест на 25 декември 1812 г., с който обявява намерението си да изгради катедрален храм в чест на Христос Спасителя, с който да покаже благодарността на руския народ към Бога, който спасява Русия от врага, и който да служи като храм-паметник на жертвите на руския народ.

Първият архитектурен проект за катедралата е завършен от самия император през 1817 г., изпълнен в неокласистичен стил. Започва изграждането на храма на най-високото място в Москва, което скоро се оказва, че е с нестабилна почва. Междувременно, Александър I е наследен от неговия брат Николай I, който не е доволен от неокласистичните елементи и нарежда на своя любим архитект Константин Тон да направи нов архитектурен план за църквата, който да бъде изработен по примера на Света София в Константинопол. Новият план в неовизантийски стил е одобрен и през 1839 година започва изграждането на храма на новоизбраното място.

За изграждането на църквата „Христос Спасител“ са необходими над 44 години – то приключва през 1860 г. Вътрешната украса и изографисването на храма продължават да се изработват от най-добрите руски художници и резбари и през следващите двадесет години след построяването му. Катедралата е осветена на 26 май 1883 година в деня на коронацията на император Александър III.

Разрушаване.

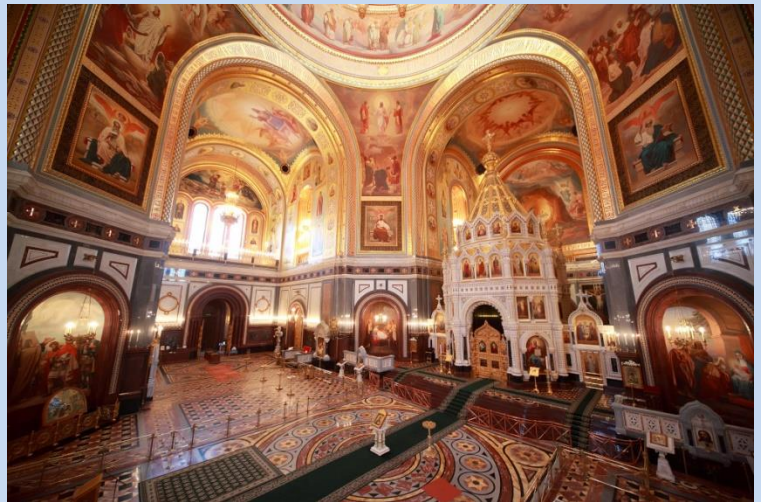
След Октомврийската революция в Русия от 1917 г. започват репресии срещу Руската православна църква и нейните свещенослужители, много от храмовете ѝ са разрушени. Подобна съдба сполетява и църквата „Христос Спасител“. През юни 1931 година лично Сталин дава разпореждане църквата да бъде разрушена, тъй като на мястото ѝ

трябвало да се изгради Дворецът на Съветите. Сградата е била замислена в типичния сталинистки стил като постамент, на който да бъде поставена огромна статуя на Ленин. Така на 5 декември 1931 г. катедралата е взривена с динамит.

Строителството на Двореца на съветите е спряно поради недостиг на финансови средства, както и поради честите наводнения от разливащата се река Москва, която се намира в непосредствена близост до строежа. Металните елементи на конструкцията са претопени и от тях са направени брони за съветските танкове по време на Втората световна война. Така наводнените основи на Двореца на Съветите си остават и след края на войната до времето на Никита Хрущов, когато са преустроени в обществен басейн.

Новата църква.

В края на 1980-те години възниква обществено движение за възстановяването на църквата Христос Спасител, чиято движеща идея е покаянието. С края на комунизма в Източна Европа и краха на Съветския съюз Руската православна църква започва възстановяването на църквата „Иисус Спасителя“ през февруари 1990 г. Подписката за набиране на необходимите средства е открита през 1992 г. Проекта за възстановяването на храма изготвя реставраторът Алексей Денисов. Строителството на новата църква се ползва с поддръжката на много обществени групи, въпреки че се съпровожда с онази дълбока религиозност, историческа и духовна идея, която движела строителите един век назад.

По времето на строителството има немало спорове, протести и дори обвинения към властите в корупция и слухове за политически игри с крупни доставки. Въпреки всичко в крайна сметка самото строителство е добре организирано с всички усилия на властите и Църквата и

върви с усилени темпове. При възстановяването на храма авторът на проекта Алексей Денисов се оттегля и на негово място идва Зураб Церетели, който завършва строителство, като отстъпва от първоначалния проект на Денисов, утвърден от московските власти. Под негово ръководство на белокаменните стени се появяват бронзови композиции, не свойствени за православния храм. Стенописите в интериора на църквата са поверени на протектирани от Церетели художници като тяхната ценност също се оспорва.

В края на 1999 новият храм Христос Спасител е завършено копие на своя исторически предшественик. На 31 декември 1999 г., на прага на 2000 г. от Рождество Христово, храмът е отворен за вярващите и за обществеността. В нововъзстановения храм в нощта на 6 срещу 7 януари 2000 е отслужена първата тържествена рождественска литургия. Църквата официално е осветена на 20 август 2000 г.

<https://bg.wikipedia.org/>